

УДК 303.446.4

Марія Полякова

УКРАЇНСЬКО-КАЗАХСТАНСЬКІ ВЗАЄМИНИ: ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ

Упродовж багатьох років темі українсько-казахстанського співробітництва не надавалося належної уваги ані вітчизняними, ані зарубіжними науковцями. Проте з часів розпаду Радянського союзу і до сьогодні ці держави мають стабільно дружні та партнерські відносини, розвивають різні напрямки економічного, політичного та культурного співробітництва, де існують перспективні проекти, і що підтверджується потужною договірною базою у цих сферах. Тому об'єктивне вивчення історії взаємовідносин цих країн, на основі історичного аналізу, дає змогу розібратися у досягненнях і невдачах, зрозуміти особливості і специфіку співпраці. Вочевидь, що українсько-казахстанські відносини у добу незалежності потребують переосмислення.

Ключові слова: українсько-казахстанське співробітництво, історіографія, Україна, Казахстан, відносини.

Питання розвитку українсько-казахстанського співробітництва в історичному аспекті залишається малодослідженим. До сьогодні не існує жодного комплексного дослідження історії їх міждержавної співпраці. Наукові розвідки, об'єктом яких були б окремі сфери взаємодії цих держав, виходили здебільшого в Україні, менше в Казахстані та Росії, де з різних точок зору та підходів автори пояснювали інтерес країн одна в одній. Серед таких підходів: цивілізаційний, геополітичний, гео економічний, менше історичний. Проблемою стало й те, що більшість учених, досліджуючи цю тему, мали справу не із віддаленим у просторі й часі об'єктом, тому здебільшого їх роботи мають публіцистичний характер, їм притаманна емоційна складова.

Починаючи з 2000 рр., друкуються низка навчальних посібників із міжнародних відносин, що висвітлюють роль України в сучасній системі міжнародних відносин. Ці роботи мають комплексний характер, у яких теоретичні напрацювання політологів-міжнародників переносяться у практичну площину, і поряд з аналізом сучасних тенденцій міжнародних відносин автори розробляють сценарії розвитку відносин нашої держави з різними державами світу. У цьому плані відзначимо роботи А. Зленко "Дипломатия и политика. Украина в процессе динамических геополитических перемен" (2004 р.), С. Андрущенко "Україна в сучасному геополітичному середовищі" (2005 р.), Л. Чекаленко "Зовнішня політика України" (2006 р.), М. Дорошко "Країнознавство країн СНД" (2006 р.) та "Держави пострадянського простору у світовій політиці" (2010 р.) [1]. У них автори з різним ступенем інтенсивності звертаються до аналізу центральноазійського вектору зовнішньої політики України, наводять основні етапи розвитку відносин, галузі співробітництва з Казахстаном, Киргизстаном, Таджикистаном, Туркменістаном, Узбекистаном. Слід відзначити, що ці праці – це одна з небагатьох спроб українських науковців охопити усі напрями українсько-казахстанського співробітництва, хоча і у форматі інформаційної довідки.

З точки зору геополітичного підходу розглядаються причини співробітництва України з Казахстаном у монографії Р. Джангужина "Новые независимые государства Центральной Азии в системе современных международных отношений" (2005 р.) [2]. Він здійснив спробу розглянути нові незалежні держави центральноазійського регіону як єдиного геополітичного і геостратегічного комплексу в перехідний період їх становлення як самостійних суб'єктів міжнародної політики. Вагомим є розгляд актуальних та потенційних торгово-економічних та культурно-цивілізаційних відносин між Україною і кожною з країн регіону окремо і надання рекомендацій щодо їх оптимізації.

Автор стверджує, що Україна і Казахстан мають значний потенціал для плідної співпраці, проте Казахстан для України є "втраченою можливістю", через непослідовну і неузгоджену зовнішньополітичну діяльність України у 90-х рр. ХХ ст. Так, він звертається до проблеми спільного використання ракетно-космічного комплексу "Байконур", що за часів СРСР будувався за участю українських фахівців. Сьогодні Україна втілює у життя єдиний проект "Дніпро", що має реалізуватися на платформі цього комплексу. Він також робить акцент на тих галузях економіки, у яких би Україна та Казахстан змогли б допомогти одна одній, де він виділяє енергетичну, авіаційну, машинобудівну та військову сфери.

Співробітництво України із Казахстаном виходить за межі відносин лише двох держав, і входить в коло стратегічних інтересів провідних країн світу. З цієї точки зору, співпраця двох країн розглядається у монографії казахського науковця М. Лаумуліна "Центральная Азия в зарубежной политологии и мировой геополитике" (2009 р.) [3]. У монографії розглядаються проблеми геополітичного положення Центральної Азії, державно-національного, економічного і політичного розвитку кожної держави регіону. Досліджується вплив на регіон стратегії і політики великих держав

і регіональних гравців: Росії, США, ЄС, КНР, Японії, Індії, Ірану, Пакистану і Туреччини. Значну частину в книзі займають проблеми політичного і економічного розвитку Казахстану, його місця в системі міжнародних відносин і впливу на зовнішню політику геополітичних процесів тощо. Розгляд цієї праці дає нам змогу оцінити важливість активізації співпраці з Казахстаном, як з політичних так і з економічних міркувань, адже налагодження діалогу з цією країною, співпраця на платформі Наради взаємодії та заходам довіри в Азії, що створена за ініціативи Президента Республіки Казахстан Н. Назарбаєва, могла б відкрити для нашої держави нові можливості у виході на нові ринки збуту своєї продукції, участі у міжнародному житті країн регіону.

Ідея, що Україні необхідно поглиблювати своє економічне співробітництво з Казахстаном знаходить своє відображення у численних публікаціях, присвячених темі інтеграційних процесів на пострадянському просторі. План створення Єдиного економічного простору разом з Росією, Білорусією та Казахстаном, що набув поширення після Ялтинського саміту 2003 р., викликав інтерес у вітчизняних науковців до дослідження економічного співробітництва України з цими трьома країнами. Робіт за темою інтеграції в межах пострадянського простору існує значна кількість, і за довгий час існування цього питання на порядку денному української зовнішньої політики змінювалось ставлення до неї як в української політичної еліти так і в наукових колах, але незмінною була думка, щодо необхідності поглиблення співпраці з Казахстаном на двосторонньому рівні. У зв'язку з цим треба відзначити навчальний посібник Я. Малика "Інтеграційні процеси на пострадянському просторі" (2007 р.) [4], де він дав аналіз двостороннім зв'язкам України з Республікою Казахстан. На перший план автор висуває економічне співробітництво, адже Казахстан багатий на нафту, нафтопродукти, кольорові метали, уран, яких потребує економіка України.

Схожа позиція викладена у монографії А. Ермолаєва "Перспективи взаимоотношений України с Таможенным Союзом Республики Беларусь, Республики Казахстан и Российской Федерации" [5], у якій розглянуто основні ризики приєднання, а також неприєднання України до цього інтеграційного угруповання. Автор спирається на дослідження досвіду Республіки Білорусь та Казахстану у їх співпраці з митним союзом. Корисними є дослідження автором основних секторів економіки Казахстану та України у пострадянський період. Він прийшов до висновків, що серед українських товарів найбільш конкурентоспроможними на ринку Казахстану є вироби з чорних металів та продукція важкого машинобудування, особливо залізничного транспорту, тому Україні вкрай важливо не втратити ринки збуту, також в разі неприєднання до МС.

Необхідно згадати дослідження А. Ірхіна "Моделі інтеграції євразійського простору та національні інтереси України" (2010 р.), а також його монографію на споріднену тему "Геополітичні цикли Євразії і національні інтереси України" (2011 р.) [6]. Хоча роботи носять теоретичний характер, вони виявилися корисними у дослідженні чинників, що зумовлюють розвиток співробітництва з такими інтеграційними проектами Євразії, як митний союз, Євразес, ОДКБ та інші, членом яких є Республіка Казахстан.

Інша група праць безпосередньо досліджує українсько-казахстанські відносини в різних сферах і здебільшого представлена статтями. Дослідивши їх можна дійти висновків, що упродовж 23 років тісної співпраці сфери взаємних інтересів майже не змінилися, найголовніші з них це енергетична політика, економічне співробітництво в різних галузях, налагодження політичного діалогу на базі провідних міжнародних організацій, розвиток культурно-гуманітарної співпраці, підтримка української діаспори в Казахстані. Примітним є те, що питання співпраці двох країн до 2000 р. висвітлюється лише на шпальтах газет чи періодичних видань (Н. Искалиев "Украина-Казахстан: сотрудничество крепнет" (1988 р.), Г. Люта "Казахские этюды" (1997 р.) [7]. Статті висвітлюють основні сфери співпраці в політичній, економічній (енергетичній) сферах.

Значний внесок у дослідження українсько-казахстанських відносин в політичній сфері зробили працівники обох посольств. Змістовними є статті посла Казахстану в Україні А. Жумабаєва "Украина – стратегический партнер" (2006 р.), "Казахстан і Україна: до нового етапу взаємовідносин" (2008 р.), "Казахстансько-українські відносини: із глибини століть – в успішне майбутнє" (2010 р.) [8], що висвітлюють різні сфери взаємних інтересів обох країн. Тут також слід відмітити статті посла України в Казахстані М. Селівона "Україна-Казахстан: 15 років партнерства" (2007 р.), "Дружбы стратегический курс" (2008 р.) [9].

Чинники, що сприяють розвиткові відносин між двома країнами наводить у своїй роботі Ю. Канигін "Пояс мира (Украина-Казахстан: фундамент Евразийского единства)" (2001 р.) [10]. Автор робить висновок про те, що територія сучасної України багато століть була місцем для переселення великих народів, що населяли "Семиречье", територію сьогоденного Казахстану. Тому українці та казахи мають спільні корені, в свою чергу і ментально народи дуже схожі. Як і зазначені дослідники, він звертається до геополітичного проекту відновлення "шовкового шляху",

визнаючи важливість цього проекту для обох країн, а також не оминає теми впливу сусідніх країн, передусім Росії.

Аналогічна тема, але в науковому стилі досліджується у монографії під редакцією Б. Парахонського "Центральна Азія геостратегічний аналіз та перспективні можливості для України" (2001 р.) [11], у якій автори аналізують вплив інших країн на співробітництво України з Казахстаном. В ній автори визначають основні цілі зовнішньої політики України відносно Казахстану, такі, як: "активізація зусиль у напрямі формування нової системи транспортних комунікацій на євразійському просторі; створення сприятливих умов для інтенсивнішого входження України у центральноазійський геополітичний простір; інтенсифікація розвитку рівноправних торгових взаємин та економічного співробітництва з Казахстану в умовах модернізації економічних систем; розвиток співробітництва в галузі безпеки, необхідного у зв'язку із зростанням нерегульованої міграції з азійських країн через Україну, організованої злочинності та наркобізнесу" та інше.

Інша важлива сфера у відносинах двох країн це культурно-гуманітарна співпраця. У багатонаціональному Казахстані українці третя за величиною національна меншина після казахів та росіян. Цей чинник упродовж багатьох років є з'єднувальною ланкою у відносинах двох країн, з різними культурами, традиціями, але спільною історією. Згадувана тема стала об'єктом дисертаційного дослідження Л. Мазуки під назвою "Формування української меншини в Казахстані 80-і роки ХІХ – початок 30-х років ХХ століття" (1996 р.) [12], що містить важливі наукові висновки, щодо передумов переселення українців, їх побуту в ті часи тощо. Українська діаспора упродовж ХХ ст. лише збільшувалася, через Другу світову війну, евакуацію в тил великих підприємств, потім через репресії та заслання, внаслідок програми підняття цілинних земель. Але після розпаду СРСР чисельність українців в Казахстані почала зменшуватися.

1998 р. міжнародна організація з міграції подає аналітичний звіт "Еміграційний потенціал осіб українського походження та вихідців з України – жителів Республіки Казахстан" [13], основний зміст якого, це виявлення мотивації цих громадян до еміграції з Казахстану у 90-х рр. ХХ ст. Найбільш важливим чинником, що зумовив переїзд українців у 90-х рр. ХХ ст. це бажання повернутися на Батьківщину, серед іншого також відмічається політична нестабільність та невпевненість у майбутньому.

К. Чернова у статті на споріднену тему ("Українська діаспора в Республіці Казахстан: статус, етнічність, еміграційні установи", 2007 р.) [14] приходять до висновку, що більшість українців виїжджають із Казахстану через мовні проблеми та урядову програму уряду, скеровану на поширення казахської мови, коли перевага при працевлаштуванні надається особам, що вільно володіють державною мовою. Повсякденне життя наших співвітчизників у Казахстані на сучасному етапі розкриває у своїй книзі "Українці Казахстану" В. Карпенко (2000 р.) [15]. Видання має публіцистичний характер, проте знайомить нас безпосередньо із особами, які сьогодні опікуються культурним розвитком українців, створюють культурні центри, школи, випускають україномовну газету.

Історичні витоки українсько-казахстанського співробітництва проаналізував у своїй статті "Україно-казахстанські відносини: історичні корені і сучасність" (2005 р.) В. Литвин [16], у якій автор згадує про спільне минуле в складі СРСР, а також про українську діаспору. Ці чинники є тим корінням, на якому будуються сучасні відносини між державами. Підготовка до проведення року України в Казахстані змусили українських науковців знову звернутися до теми проживання українців в цій державі. У світ виходить книга "Казахстан-Україна: дороги и перекрестки. 1917–2008" (2008 р.) [17], що складається з окремих історій звичайних людей, які за різних обставин опинилися в Казахстані, а стаття Л. Мазуки "Закордонне українство в Казахстані. Історія та сучасність. (до року України в Казахстані)" (2008 р.) [18], поряд з історичною довідкою окреслює проблеми, з якими мають справу українці, що проживають в Казахстані, серед них основна – це відсутність підтримки з боку нашої держави у розвитку освітніх та культурних осередків в країні перебування, що на початку 90-х рр. ХХ ст. стало можливою причиною масової русифікації громадян Казахстану українського походження.

Якщо спільне історичне минуле та українська діаспора – це фундамент, на якому вибудовувалися відносини, то спільні проекти в енергетичній галузі стали визначальними для активізації співпраці в усіх інших напрямках. Підписання на вищому рівні угоди про співробітництво в нафтогазових галузях 1996 р., активізувало діяльність казахстанських інвесторів на українському енергоринку, які у 2000 р. викупили контрольний пакет акцій Херсонського нафтопереробного заводу. Стаття В. Горового "Почему казахстанские нефтяники покидают Херсон" (2001 р.) [19] стає одним із перших детальних досліджень цієї теми у вітчизняній літературі. Автор переконаний, що прихід на український ринок казахстанських інвесторів мав би багато позитивних наслідків для нашої економіки. Але на заваді вигідної для держави співпраці, постали власні інтереси окремих українських та російських політиків та бізнесменів. Водночас, стало зрозумілим, що питання

енергетичного співробітництва між Україною та Казахстаном ніколи не буде лише їх справою через "російський фактор".

З'являється низка статей інших авторів, що у своїх дослідженнях торкаються теми впливу Росії на співпрацю двох країн. Серед них відзначимо статті В. Саприкіна "Майбутнє газотранспортної системи України: орендувати не можна приватизувати! Уроки Казахстану" (2000 р.) та "Незавершена п'єса для нафтопроводу з терміналом" (2001 р.) [20], у яких автор відстоює думку, щодо необхідності диверсифікації не тільки джерел, але й шляхів постачання енергоносіїв до України, пропонує брати до уваги досвід Казахстану.

Нова хвиля статей на тему українсько-казахстанського співробітництва пов'язана з полемікою навколо завантаження сировиною нафтогону "Одеса-Броди", що ввели в експлуатацію 2001 р., активізацією політичного діалогу на вищому рівні та проведення року України в Казахстані та Казахстану в Україні в 2007–2008 рр. відповідно. Станом на 2001 р., не маючи необхідних контрактів з нафтовидобувними компаніями на транспортування сировини цим маршрутом, українське керівництво робило свої ставки на казахстанські джерела каспійської нафти. Ці ідеї активно розвивалися і на науковому рівні. Один з постійних авторів періодичного видання "Стратегічні пріоритети" – Р. Опімах у статтях ("Енергетичний проект "Одеса-Броди": стан і перспективи" (2007 р.), "Нафта Казахстану та українська перспектива" (2009 р.) [21] звертається до проблеми енергетичної безпеки України, диверсифікації джерел постачання енергоресурсів до України, транзитних можливостей нашої держави, а також енергетичного потенціалу країн Центральної Азії в цілому і Казахстану зокрема. Він стверджував, що актуальність питання енергетичної безпеки України, у процесі її економічного поступу, набуватиме усе більшого значення.

У цьому контексті, розвиток нафтопроводу "Одеса-Броди" є найпріоритетнішим завданням України на шляху досягнення енергетичної незалежності держави, створення комерційно привабливого коридору для транспортування вуглеводнів з регіону Каспійського моря на міжнародні ринки і формування Балто-Чорноморсько-Каспійського енерготранзитного простору. Іншу думку стосовно майбутнього цього проекту висловив у своїй статті "Стрибок барса" (2007 р.) М. Гончар [22]. Він звертає увагу на втручання з боку Росії у цей проект. Хоча стаття присвячена успішним економічним реформам, що мали місце в Казахстані, дослідник піднімає тему співробітництва Казахстану з Україною в різних галузях економіки. Він стверджував, що Казахстану потрібен український ринок, який досить інтенсивно зростає. Вільні грошові ресурси казахстанських компаній і банків стимулюють пошук масштабних довготермінових проектів, які потребують серйозних інвестицій, проте в Україні більшість економічних проектів занадто політично заангажовані, що й стає на заваді плідного економічного співробітництва двох країн. Він продовжує розкривати тему впливу Російської Федерації на енергетичну політику України, Європи та країн Центральної Азії у своїй статті "Російська енергетична політика: обриси експансії" (2007 р.) [23].

Усе частіше відносини між Україною та Казахстаном розглядаються у ракурсі розв'язання проблеми диверсифікації джерел та шляхів постачання енергоресурсів. Це статті Н. Кухарської "К вопросу о диверсификации энергопоставок и регулирования развития нефтегазового комплекса Украины" (2009 р.), Н. Мхитарян "Стратегічні завдання українсько-казахстанського співробітництва" (2009), Н. Тарасенко "Газовая отрасль Казахстана в контексте украинско-казахстанского сотрудничества" (2010 р.) [24] та інші, у яких автори відстоюють думку, що співробітництво в енергетичній галузі є взаємовигідним для цих країн і дозволить Казахстану та Україні протистояти таким чином Російській Федерації у проведенні її енергетичної політики, Казахстану дасть змогу отримати нові європейські ринки збуту для своїх енергоносіїв. Н. Кухарська у статті також наводить низку пропозицій на короткотермінову та довготермінову перспективу, що, на її думку можуть стабілізувати роботу нафтогазового комплексу України. На думку Н. Мхитарян, налагодження співпраці в паливно-енергетичному секторі є стратегічним завданням для України. М. Тарасенко у зазначеній статті визначає, що перспективною галуззю для співпраці є не тільки нафтовий сектор економіки Казахстану, але й газовий. На його думку, Україна могла б постачати необхідне обладнання для цієї галузі, а у перспективі брати участь у розробці нових газових родовищ.

За рамки дослідження лише енергетичного сектору економічного співробітництва виходить у своєму дослідженні А. Фоменко "Украина и Казахстан: новое качество интеграционных процессов" (2003 р.) [25], у якому він наводить сфери подальшої економічної інтеграції двох держав. На відміну від багатьох інших дослідників, він виокремлює наступні галузі інтеграції для економік цих країн: військово-технічну, аерокосмічну, співробітництво в галузі мирних ядерних технологій, важке машинобудування, нафтопереробну галузь, сільськогосподарське машинобудування, адже саме у цих галузях українська продукція є найбільш конкурентоспроможною на казахському ринку.

Порівняльний аналіз реформування економік обох країн у пострадянський період провів у своєму дисертаційному дослідженні Є. Булегенов "Реформи сільського господарства України та

Казахстану за роки незалежності і шляхи удосконалення економічних відносин" (2003 р.) [26]. Третій розділ дисертації якого присвячено темі поглиблення економічної інтеграції між двома державами. Автор стверджував, що обидві країни допустилися помилок у реформуванні сільського господарства у 90-х рр. ХХ ст. і налагодження плідної співпраці у цій сфері має значно допомогти обом сторонам. На підтвердження висновків автора, слід згадати про недавні переговори сторін щодо створення зернового пулу. Таке об'єднання сил у галузі виробництва та продажу зерна надало б обом державам значних переваг на світовому зерновому ринку.

Запропонований аналіз наукових розробок за темою дослідження дозволяє зробити висновок про те, що, незважаючи на наявність зазначених наукових робіт, вочевидь існує потреба в подальшому вивченні цієї теми, адже більшість із наведених досліджень стосуються здебільшого економічної теми, а саме енергетичного чинника у двосторонніх відносинах, поза увагою залишаються такі напрямки співпраці, як науково-технічне співробітництво, культурно-гуманітарне, співпраця в межах міжнародних інститутів та організацій та багато іншого.

У добу високих інформаційних технологій, відкритого доступу до публічної інформації – немає жодних об'єктивних причин, що перешкоджають проведенню досліджень співпраці України з Казахстаном. Водночас, привертання уваги вітчизняних та казахських науковців до цієї теми, матиме позитивні результати для досліджень таких актуальних проблем, як співробітництво України з СНД, участь України в формуванні євразійської системи безпеки, роль України та Казахстану в формуванні енергетичної безпеки європейських країн та багато інших.

Список використаних джерел

1. Зленко А. Дипломатия и политика. Украина в процессе динамических геополитических перемен / А. Зленко. – Киев: Фолио, 2004. – 559 с.; Андрущенко С. Україна в сучасному геополітичному середовищі: Монографія / С.Андрущенко. – К.: Логос, 2005. – 286 с.; Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України. Навчальний посібник для ВНЗ / Л. Д. Чекаленко. – К.: Либідь, 2006. – 351 с.; Дорошко М. Країнознавство країн СНД. Курс лекцій / М.Дорошко. – Київський національний університет ім. Т. Шевченка. – К., 2006. – 308 с.; Дорошко М., Шпакова Н. Держави пострадянського простору у світовій політиці / Н. Дорошко, Н. Шпакова. – К.: Знання. – 2010. – 66 с.
2. Джангужин Р. Н. Новые независимые государства Центральной Азии в системе современных международных отношений / Р. Н. Джангужин. – К., 2005. – 482 с. 3. Лаумулин М. Центральная Азия в зарубежной политологии и мировой геополитике. Том V: Центральная Азия в XXI столетии / М. Лаумулин. – Алматы: КИСИ при Президенте РК. – 2009. – 280 с. 4. Малик Я. Інтеграційні процеси на пострадянському просторі: навч. посібник / Я. Малик. – Л.: ПАІС, 2007. – 66 с. 5. Перспективы взаимоотношений Украины с Таможенным Союзом Республики Беларусь, Республики Казахстан и Российской Федерации: аналитический доклад / А. Ермолаев, [под ред. А. Жалило]. – К.: НИСИ, 2011. – 76 с. 6. Ірхін А. Моделі інтеграції євразійського простору та національні інтереси України: автореферат дис. докт. пол. наук: 23.00.04 "Політичні проблеми міжнародних відносин, глобального і регіонального розвитку" / А. Ірхін. – К., 2012. – 36 с.; Ірхін А. Геополитические циклы Евразии и национальные интересы Украины / А. Ирхин. – Севастополь: Рибаст, 2011. – 293 с. 7. Искалиев Н. Казахстан-Украина: сотрудничество крепнет / Н. Искалиев // Зеркало недели. – 30 октября 1998. – № 44. – С. 4; Люта Г. Казахстан – далёкий и близкий / Г. Люта // Зеркало недели. – № 26. – 28 июня 1996; Люта Г. Казахские этюды / Г. Люта // Зеркало недели. – № 42. – 1997. – С. 5. 8. Жумабаев А. Украина – стратегический партнер / А. Жумабаев // Дело. – 2006. – № 171. – Режим доступа: <http://delo.ua/ukraine/ukraina-strategicheskij-partne-8234>; Жумабаев А. Казахстансько-українські відносини: із глибини століть – в успішне майбутнє / А. Жумабаев // Зовнішні справи. – 2010. – № 1. – С.2; Жумабаев А. Казахстан і Україна: до нового етапу взаємовідносин / А. Жумабаев, Л. Мазука // День. – № 42. – 6 березня 2008. – Режим доступа: <http://www.day.kiev.ua/197592>. 9. Селівон М. Ф. Україна – Казахстан: 15 років партнерства / М. Ф. Селівон // Українські новини. – 20 липня 2007; Селівон Н. Дружбы стратегический ресурс / Н. Селівон // Казахстанская правда. – 2008. – № 22. – Режим доступа: <http://www.kazpravda.kz/c/1185221896>. 10. Каныгин Ю. Украина-Казахстан (Пояс мира – фундамент Евразийского единства). – К.: МАУП, 2001. – 240 с. 11. Парахонський Б. О. Центральна Азія: геостратегічний аналіз та перспективні можливості для України: Монографія / Б. О. Парахонський, Ю. В. Павленко, А. З. Гончарук та ін.; [За ред. Б. О. Парахонського]. – К.: НІСД, 2001. – 148 с. 12. Мазука Л. Формування української меншини в Казахстані 80-ті роки ХІХ – початок 30-х років ХХ ст.: дис. канд. іст. наук: 07.00.01 / Л. Мазука. – К., 1996. – 160 с. 13. Еміграційний потенціал осіб українського походження та вихідців з України – жителів Республіки Казахстан. Аналітичний звіт про проведене соціологічне опитування / В.Троцинський. – Міжнародна організація з міграції. – Київ, 1998. – 121 с. 14. Чернова К. Українська діаспора в республіці Казахстан: статус, етнічність, еміграційні установи / К.Чернова // Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. – 2007. – № 28. – С.12–15. 15. Карпенко В. Українці Казахстану / В. Карпенко // Вечірній Київ. – Київ, 2000. – Режим доступу: <http://ukrlife.org/main/karp/0.htm>. 16. Литвин В. Україно-казахстанські відносини: історичні корені і сучасність / В. Литвин // Голос України. – 11 листопада 2005. – С. 2–3. 17. Казахстан – Україна: дороги і перехрестки. 1917–2008. Сборник воспоминаний и документов. – Алматы: Print Express, 2009. – 356 с. 18. Мазука Л. І. Закордонне українство в Казахстані. Історія та сучасність. (до року України в Казахстані) / Л. І. Мазука // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 3(8). – С.68–75. 19. Горовой В. Почему казахстанские нефтяники покидают Херсон / В. Горовой // Зеркало недели. – 25 октября 2000. – № 41. 20. Саприкін В. Майбутнє газотранспортної системи

Україні: орендувати не можна приватизувати! Уроки Казахстану / В. Саприкін // Дзеркало тижня. – 17 листопада 2000. – № 45; Саприкін В. Незавершена п'єса для нафтопроводу з терміналом / В. Саприкін // Дзеркало тижня. – 20 липня 2001. – № 27. – С. 6. 21. Опімах Р. Є. Енергетичний проект "Одеса – Броди": стан і перспективи / Р. Є. Опімах // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 4 (5). – С. 117–125; Опімах Р. Є. Нафта Казахстану та українська перспектива / Р. Є. Опімах // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 2. – С. 118–125. 22. Гончар М. Стрибок Барса / М. Гончар // Дзеркало тижня. – 2007. – № 5. – С. 2. 23. Гончар М. Російська енергетична політика: обриси експансії / М. Гончар // ПІЧ. – 2007. – № 2. – С. 9–16. 24. Кухарская Н. А. К вопросу о диверсификации энергопоставок и регулирования развития нефтегазового комплекса Украины / Н. А. Кухарская // Економіка промисловості. – 2009. – № 2 – С. 143–149; Мхитарян Н. Стратегічні завдання українсько-казахстанського співробітництва / Н. Мхитарян. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/may/15.htm>; Тарасенко Н. Газовая отрасль Казахстана в контексте украинско-казахстанского сотрудничества / Н. Тарасенко // Україна: події, факти, коментарі. – 2010. – № 9. – С. 26–38. 25. Фоменко В. Украина – Казахстан – новое качество интеграционных процессов / В. Фоменко // Стратегія економічного розвитку України. – 5(12). – С. 59–65. 26. Булегенов С. Реформи сільського господарства України і Казахстану за роки незалежності і шляхи удосконалення економічних відносин: автореф. дис. к. е. н.: 08.07.02 "Економіка сільського господарства" / С. Булегенов. – Інститут аграрної економіки Української академії аграрних наук. – К.: 2003. – 18 с.

Марія Полякова

УКРАИНСКО-КАЗАХСТАНСКИЕ ОТНОШЕНИЯ: ИСТОРИОГРАФИЯ ПРОБЛЕМЫ

На протяжении многих лет теме украинско-казахстанского сотрудничества не придавалось особенного значения ни отечественными, ни иностранными учеными. Но со времени развала СССР и по сегодняшний день эти страны имеют стабильно дружественные и партнерские отношения, развивают разные направления экономического, политического и культурного сотрудничества, где существуют перспективные проекты и что подтверждается мощной договорной базой в этих сферах. Поэтому объективное изучение истории взаимоотношений этих стран, на основе исторического анализа, дает возможность разобраться в достижениях и неудачах, понять особенности и специфику сотрудничества. Очевидно, что украинско-казахстанские отношения в период независимости нуждаются в переоценке.

Ключевые слова: украинско-казахстанское сотрудничество, историография, Украина, Казахстан, отношения.

Mariya Polyakova

UKRAINIAN-KAZAKH RELATIONS: HISTORIOGRAPHY OF THE PROBLEM

For many years the topic of Ukrainian-Kazakh cooperation was not given much attention of Ukrainian or foreign scientists. However, since the collapse of Soviet Union and till now these countries have stable partnership, develop various areas of economic, political and cultural cooperation, where they have long-term projects and which is confirmed by a strong contract base in these areas. Therefore, studying the history of relations between these countries, based on historical analysis, allows to understand the achievements and failures, the characteristics and specifics of cooperation. Obviously, the Ukrainian-Kazakh relations in independence period need a rethinking.

Key words: Ukrainian-Kazakh cooperation, historiography, Ukraine, Kazakhstan, relationships.

УДК 364(73):327:5-191.2 "1991/2001"

Юлія Комлякова

ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА США В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ АЗІЇ (1991–2001 РР.): СУЧАСНА ІСТОРІОГРАФІЯ

У статті проаналізовано сучасну історіографію, присвячену проблемі здійснення США гуманітарної політики у країнах Центральної Азії у перше десятиріччя після здобуття ними незалежності. Визначено науковий доробок західних, центральноазійських, російських та українських вчених.

Ключові слова: США, Центральна Азія, гуманітарна політика, історіографія, науковий доробок.

Із закінченням "холодної війни" та дезінтеграцією глобального супротивника – СРСР перед США постали нові стратегічні зовнішньополітичні завдання. Стосовно пострадянського простору